

geplaatst, met volle behoud van honoraria, onder
bewaaring van alle een verhooging als uit den
duizenden levensstandaard te Amsterdam boven
Kampen voortbestaat.

„Hoeveel, die aan dit Seminarium ver-
bonden, tevens door de Vereniging voor Hooger
Onderwijs op Gereformeerde grondslag als gewoon
Hoogleraar worden aangesteld, dienen, voor zover
zij tegelijk Hoogleraren aan het Seminarium
blijven, de kerk te verlaten.”

De Voorlopige Synode der Nederduitse Gere-
formeerde kerken nam in 1889 dit voorstel een-
parig aan. Maar de Synode der Christelijke Gere-
formeerde kerken verwierp het, en stelde er het
volgende voor in de plaats: „De gezamenlijke
kerken zullen naar eigene theologische School
handelen. Door de kerken kunnen echter ook candi-
daten van de Vrije Universiteit der Ned. voor
Hooger Onderwijs op Christ. grondslag worden
worden, indien deze Universiteit zich, — wat de
theologische Faculteit betreft, — onder toezicht
dezer kerken stelt overeenkomstig de Post-acta
der Synode 1889.”

De Utrechtse Synode verklaarde hierop de
overige voorstellen der Kampen-Synode (1889)
eenparig gewijzigd te kunnen aannemen, „indien
het artikel rakende de School door de Synode der
Christ. Geref. kerken wordt teruggeworpen.”

En van die ons aan dagteekende inwerking
van deze aangelegenheid in voorstellen, adviezen
en tegen-adviezen, rapporten en tegen-rapporten,
waarvan de vrucht tot op heden, niet den naam
van liefdelijk kan dragen.

Of de e.k. Generale Synode gelukkiger zijn zal
dan hare voorgangers, om tot de gewenschte een-
heid, op dit punt, te komen, zullen we moeten af-
wachten.

Toen in 1891 de Synodes der beide kerkengroep-
pen weder saamkwamen, is weder een gewijzigd
voorstel van de Synode der Christ. Geref. kerk,
ook door die der Ned. Geref. kerken aangenomen.
Dit voorstel luidt: „Een eenduidig punt van oordeel
het het Levensverzekering, oordeelt de Synode te
moeten handhaven het beginsel, dat de kerk ge-
reformeerd is, een eigene inrichting tot opleiding harer
Leeraars te hebben, ten minste wat de Geref. kerk
betreft.”

Maar het is van achteren wel duidelijk gebleken,
dat niet allen in dezelfde woorden hetzelfde lezen.
Zij, die bevestigd geacht kunnen worden over deze
dingen grondig en met kennis van zaken te oor-
deelen, blijken nog niet tot overeenstemming ge-
komen te zijn. En of het tot een betere uitkomst
zou leiden, zo de kwestie, die eenheid van oplei-
ding genoemd is, aan een volksstemming werd
onderworpen, valt ook zeer te betwijfelen.

Waarbij nog komt, dat de dingen op deze aarde
zoo zelden beïnvloeden, bespreken en beslissen worden,
los van de personen. Er wordt zoo veel gesproken,
gedaan en ingelaten, dat zuivere behandeling der
zaken moeilijk en niet zelden onmogelijk maakt.

Er schijnen althans achter deze aangelegenheid
denkbeelden of zaken, of iets anders verborgen te
zijn, door ons niet waar te nemen of te vatten.
Mij is dit allen duidelijk, dat zo lang degenen,
die geacht worden Calvinisten te zijn, of de Gere-
formeerde beginselen aan te leven, elkander zoo
 weinig verstaan, er van grootten voortgang der be-
ginselen in het publieke leven weinig sprake kan
zijn. Indien toch een regeling als in 1888 is voor-
gesteld, in strijd is met de Calvinistische of Gere-
formeerde beginselen, had dit nimmer toegestaan
worden.

Naar mijne meening is dit, tot hertoe, nog niet
geschied, zoo min als het bewijs geleverd is, dat
het beginsel van een „eigen inrichting” is: een
Gereformeerd beginsel.

Had men in 1889 het voorstel der deputaten
aangenomen, dan zouden we nu een heel eind
verder zijn. Het ware schoon geweest, doch het
heeft niet zoo mogen zijn.

En ten slotte blijft deze troost over, dat het
schoepke der kerk niet aan een ijdel spel van
winden en golven is overgelaten, maar bestuurd
wordt door de onzichtbare hand Desgeens. Wien
gegeven is alle macht in hemel en op aarde.

Dit historisch overzicht is uiterst interessant
voor wie niet precies meer op de hoogte is.
En ook is het juist, dat men zeer zeker nu
reeds veel verder ware gekomen, als van meet af
deze kwestie minder opportunistisch van een
kant bezien ware.

Doch geen nood.
Beginnende werken door, en we zullen er
komen.

Voor Kinderen.

EEN OMMEKEER.

XII.

Een dertig jaren zijn voorbijgegaan sinds Tetz-
tel te Annaberg zijn pralenden intocht hield, om
aan de goede lieden de waardelooze afzaten te
verkoopen. Dertig jaren ook sinds onze jonge
vriend Frederik in het Franciscaners klooster
ging om daar rust en vrede te vinden, en er
zijn onvergetelijken droom had.

Wederom gaan we naar Annaberg, thans in
de heerlijke Meimaand.

En weer vinden we als vóór vele jaren heel
de bevolking op de been. Wel zijn het niet
meer allen dezelfde menschen, maar toch leven
er nog velen, die eens Tetz- tel en zijn gevolg de
stad hebben zien binnentrekken. De kinderen
van toen zijn nu mannen geworden, de mannen
grijzaards, maar het verleden staat nog bij de
meesten in het geheugen gegrift.

Doch is er onder het volk zelf reeds veel
veranderd, inwendig en onzichtbaar nog veel
meer. Hoe zou zich Tetz- tel — die nu reeds
tweeling jaar in zijn graf lag — verbaasd en ver-
toord hebben, zoo hij het had kunnen aan-
schouwen! Een geheele ommekeer had er
plaats gevonden, gelijk op zoo menige plaats
in Duitsland. Het had God behaagd de ooren
en harten te openen van duizenden, en hen uit
de duisternis te brengen tot Zijn wonderbaar
licht. Zoo was het ook te Annaberg gegaan of
liever in heel het Saksisch gebied, waartoe het
stadje gelijk het Ertzgebirge waarin het lag,
behoort.

Evenmin als hierboven over Luther, kunnen
we nu over de Hervorming in Annaberg uit-
voerspreken. Ik zal dit maar kort vertellen,
hoe hertog George van Saksen, die sinds 't jaar
1500 op den hertogstoon had gezeten, een fel
tegenstander was van Luther, en met alle zorg
waakte dat de „nieuwe leer” in zijn land niet
openlijk werd beleden. Doch de hertog stierf,
en werd opgevolgd door zijn broeder Hendrik,
bigenaamd de Vrome. Deze nu was juist het
tegenovergestelde van zijn broeder. Evenveel als
deze de Hervorming had gehaat, was Hendrik haar
bestuurd vriend. En hij toonde dat door
„de reine leer” in zijn landen openlijk in te
voeren.”

Nu hebben we er reeds vroeger over gespro-
ken, hoe het invoeren van een Christelijke leer,
welke ook, niet aan koningen en regereers is
opgedragen. Doch in de Roomsche kerk konde
men dit juist goed, en steunde altijd op vor-
sten en grootten. Zoo was men in Duitsland
dan ook niet aanstands tot het inzicht geko-
men, dat de opperste des lands niet te regelen
had wat in de kerk zou geleerd worden. Men
meende dat, even als vroeger, de vorst de ver-
deliger der kerk moest zijn, al was het nu niet
meer van de Roomsche.

De Heere God heeft echter, al dengele ook
het inzicht der menschen niet, het toch vaak
als een middel gebruikt om iets goeds er door

te werken. Toen Karel de Groote nu ruim
duizend jaar geleden, de Friezen met het
zwaard tot het Christendom bekeerde, deed hij
wat hem niet toekwam. Toch heeft die ge-
beurtenis voor de Friezen zeer goede gevolgen
gehad.

Maar, zult gij zeggen, moet dan niet elk die
kan, des Heeren rijk trachten te bouwen? Ze-
ker, maar ieder naar tijd en roeping. Psalmen
zingen is een goed werk. Toch, als de timmer-
man bij mij den vloer moet maken en hij gaat
in plaats daarvan psalmen zingen, doet hij
zeer verkeerd. Naar de kerk te gaan is voor-
treffelijk. Maar als ik de eenige ben die mijn
vader kan oppassen, mag ik Zondagsmor-
gens niet zeggen: „Houd u nu maar een paar
uur vroolijk, vader, ik moet ter kerk.” Dit zou
juist zijn wat de Heere God niet wil. Zoo
ook is het goed des Heeren dienst voort te staan
en te bevorderen, en kan ook een hertog of
graaf daar heel veel voor doen. Maar als vorst
heeft hij 't land te regeren en niet de kerk.
Daarin regeert de Heere Christus. Al zag nu
Hendrik de Vrome dat nog niet zoo in, hij
heeft toch veel goeds voor het rijk Gods ge-
daan, en de bijnaam hem gegeven bewijst best
hoe zijn tijdgenooten over hem dachten.

Niet echter aan hertog Hendrik had Anna-
berg het te danken, dat het licht des Evangelies
er gebracht werd. Neen dat hadden anderen ge-
daan, reeds lang vóór hij den troon van Saksen
besteg. Was Frederik's vader er een tijd lang
nagenoeg de eenige geweest, die er voor uit-
kwam, dat niet de werken maar de genade, niet
de paus maar Christus ons kunnen helpen, de
schoonmaker was niet de eenige gebleven. De
aloude waarheid had haar levenskracht getoond,
en toen nu ook predikers des Evangelies naar
de Schriften te Annaberg verschenen, gaf God
hun aldaar een goeie deure, ja langzamer-
hand drong Luther's leer of liever de leer van
Christus zoo door, dat „van den burgemeester
af tot den geringsten bergwerker” allen zich van
Rome tot het Woord Gods keerden. Gaarne zou
men nu ook openlijk den Hervormden eeredienst
hebben ingevoerd, en het Evangelie in de hoofd-
kerk hebben verkondigd. Maar zo lang hertog
George leefde werd dat niet geduld. De Anna-
bergers moesten lijdzam afwachten tot God be-
ter tijden over hen beschikte. 't Was al wel, dat
zij niet om des Woords wille werden vervolgd.
't Is echter te begrijpen, dat de goede lieden
uit het Ertzgebirge met vreugd den dag groetten,
waarop Hendrik den troon besteg. Thans had
den zij geen belemmering meer te vrezen, en
zouden zij ook openlijk den Heere God mogen
dienen, naar de wijs door Hem bevolen, en naar
den wensch huns harten.

In 't begin van Mei zou, dat had de vorst
bepaald, de Hervorming openlijk te Annaberg
worden ingevoerd, en de Grootte kerk aan de
Evangelischen of Lutherischen ten gebruikte wor-
den gegeven. Teneinde alles eerlijk en met orde
geschieden zou, had de vorst zijn hofprediker
Lindenau verzocht naar het Ertzgebirge te gaan,
en met de staatsregering van Annaberg alles te
regelen. 't Is te begrijpen dat de bevolking zich
daarmee bijzonder vereerd gevoelde. Toen dan
ook bekend was op welken dag de hofprediker
komen zou bleef niemand, die maar even uit
kon, thuis. Alles spoedde zich naar de Wolken-
steinpoort, waardoor de gewenschte gast de
stad moest binnentreden.

't Liep tegen den middag, toen in de verte
op den landweg een wagen zichtbaar werd, waar
bezienden een ruiter reed. Dat moest de prediker
zijn, die zeker niet wist welk een hartelijke ont-
vangst hem wachtte. Al nader kwam de wagen.
Eindelijk was hij de poort genaderd. Eerbiedig
maakte 't volk plaats, terwijl Ds. Lindenau,
verbaasd zulk een menigte te zien, vriendelijk
glimlachend rondzag.

„Dat is de leeraar, de hofprediker,” sprak
een deftig burger tot zijn zoon, op den dominee
wijzend, ik heb hem meermalen aan 't hof
gezien.”

„Maar wie is die andere heer, vader, die ook
het kleed van een prediker draagt?”

„Ja, dien ken ik niet. Maar zie eens.”
De burgemeester der stad was nabij. Hij steeg
van zijn paard, naderde den wagen, en groette
vriendelijk den leeraar, die hem uitnodigde
mede in het voertuig plaats te nemen.

Een luid gejuich ging onder 't volk op. „Ge-
groet, gegroet! God zegene onzen leeraar!”
klonk het alom. En overal waar de wagen ging,
tot het huis des burgemeesters toe, weergal-
den de jubelkreten. Heel de stad was verheugd
met groote blijdschap. Wel was de intocht van
den dominee een gansch andere dan die van
Tetz- tel. Hier zag men geen ijdel praalvertoon,
geen kruisen of heiligen, geen zingende priesters.
Hier werd geen wereldsche aandacht ten toon ge-
spreid; slechts één ruiter had tot geleide ge-
dient. Want die hier kwam behoorde tot hen
die met Luther zongen: „Geen aardsche macht
begeeren wij” en dien 't niet als Tetz- tel en zijn
meester om geld te doen was. Zij hadden wat
beters. Was de intocht van den leeraar zeer
eenvoudig, de ontvangst was hartelijk, veel meer
dan zij ooit bij Tetz- tel's intocht kon geweest
zijn. Want hier kwam de jubeltoon uit het hart.

Maar wie was de tweede, die met Lindenau in
den wagen zat?

„Dat zullen we zien.”

CORRESPONDENTIE.

J. T. M. K. te A. Dat is niet gemakkelijk, om
vele redenen. Doch als u een weinig geduld
wilt oefenen, zullen we zien.

HOOGENBIRK.

Gereformeerde Gezindheid.

Gereformeerde Kerken.

BEROEPEN: Arum (Friesland), en Trum, A. S.
Schaafsma, te Iloerbergum (verbeterd bericht),
Armenmuden, J. Boeiinga, te Noord-Scharwoud,
Ee, E. Prinzen, te Oostwold, — Delft, G. Wielinga,
te Katwijk a/d Rijn.

AANGENOMEN: Geldermalsen, R. Loman, te Her-
wijnen, — Oldebroek, A. Brouwer, te Amsterdam,
Amsterdam, J. C. Sikkeld, te 's-Gravenhage, — West-
maas, B. Wielinga, cand. te Kampen.

BEHANKT: Broek op Langendijk, J. E. Vonken-
berg, te Voorhuizen, — Veenwoudsterwal, B. Wie-
linga, cand. te Kampen.

Nederlandsche Hervormde Kerk.

BEROEPEN: Kolderveen (toez.), H. A. Gerritsen,
te Valburg, — Nieuwerkerk a/d IJssel, A. F. Krul,
te 't Middrecht, — Wijngaarden en Kuisbroek, R. A.
Lauis, te Molenmargraaf, — Oudeschild, P. H.
Kaptein jr., te Oterleek, — Medemblik, H. van
Oostrum Soede, te Workum, — Bovensluisde, J. H.
Wolters, cand. — Oostvoorne, J. ten Brugge, cand. te La-
hish, — Ootmarsum, W. Vermeer, cand. te Zwolle, —
Rouveen, J. C. Klomp, te Lunteren, — Makkum en
Cornwerd, G. Cazemier, te Zwartsluis, — Kerkwerpe
(toez.), J. W. Blankert, cand. te Utrecht.

AANGENOMEN: Rekenen, J. Wolters, cand. te Am-
sterdam, — Hulst, L. M. de Boer M.L.A., te Neebe, —
IJsland, J. J. C. van Toorenbergen, te Rand-
wijk en Lakenland, — Dijk, F. Gernis, te Buthoen,
— Bedankt: Lexmond, c. a. J. Wolters, cand. te
Amsterdam, — Culaard, A. F. Krul, te 't Middrecht,
— Muntendam, c. a. H. Pos, te Losser, — Berg-Am-
bach, C. J. Lemmans, te Zetten, Jutfaas, P. S. Meer-
burg, te 's-Graveland.

Advertentien.

Heden 14 Mei, D. V., wenschen onze
geliefde ouders

JAN H. HAARSMA

EN

KLAASKE S. WESTRA.

HUNNE

25-jarige Echtvereeniging

TE HERDENKEN.

Moge de Heere hen nog lang sparen.”

Namen der kinderen,

HENDRIK J. HAARSMA.

Orange City, Iowa, N.A., 10 April 1899.

GETROUWD:

STEPH. VOS WEN.

her. pred. te Vianen,

EN

G. ALIDA SELLE.

Wed. W. A. G. C. Knap,

die, mede namens wederzijdsche familiebetrek-
kingen, hartelijk dankzeggen voor de vele en
veleerlei bewijzen van belangstelling, bij ge-
legenheid van hun huwelijks ondervonden.
Amsterdam, 10 Mei 1899.

Heden overleed tot mijne diepe droef-
heid, in de hoop des eeuwigen levens, mijn
innig geliefde Echtgenoot, de Heer

ROBERTUS JOHANNES GAERTHE,
in leven Ond-Kapitein te klasse der Mari-
niers, in den onderdom van 36 jaren.

A. GAERTHE—GAERTHE.

's Gravenhage, 5 Mei 1899.

Malakkastraat 131.

Enige en algemeene kennisgeving.

Ondergeteekende, niet in staat om schriftelijk
dank te zeggen, voor de vele en vertroostende
bewijzen van deelneming, in het voor hem en
zijn kinderen zoo smartelijk verlies, door het
overlijden van zijn geliefde Echtgenoot,

GEERTJE BARMENTOLO,

betuigt langs dezen weg zijne oprechte erken-
telijkheid.

G. DE BREE.

Baanbrugge, 9 Mei 1899.

L. G. WEISZ & Co.,

Commissionairs in Effecten,

WESTERMARKT No. 21

AMSTERDAM.

Levensverzekering-Maatschappij

„NEW-YORK”.

Opgericht in 1845.

Waarborgfonds op 1 Januari 1899: Circa 540 Miljoen Gulden.

De Maatschappij biedt in haar

WERELDPOLIS

meer WAARBORGEN, VRIJHEDEN en VOORDEELEN aan dan welke andere
Maatschappij ook.

Voor nadere bijzonderheden wende men zich onder opgave van leeftijd tot de
Directie voor Nederland, 455 KEIZERSGRACHT, AMSTERDAM (in het
Gebouw der Maatschappij) of tot hare Vertegenwoordigers:

P. VAN VLIET Jr., Emmastraat 21, te Arnhem,

J. C. STAALMAN, Nieuwstraat, te Helder.

Dagen van Goede Boodschap

DOOR

Dr. A. KUYPER.

Deel I. In den Kerstnacht. | Deel III. De Paaschmorgen.

„ II. Oud- en Nieuwjaar. | „ IV. Op den Pinksterdag.

4 deelen ingenaaid f 3.60; in 4 fraaie stempelbanden f 5.60; elk deel
afzonderlijk ingenaaid f 1.20; gebonden f 1.75.

BOEKHANDEL

VOORHEEN

Amsterdam.

Pretoria.

HÖVEKER & WORMSER.

Geref. Traktaatgen. „Filippus.” Tweede zending 1899.

Vanwege het Geref. Traktaatgen. „FILIPPUS” is bij den uitgever A. G. D. GERRITSSEN,
te Breukelen verschenen en gratis en franco aan de leden verzonden:

CXXII. Het wachten op den Heere niet beschaamd . . . 2 Cent.

CXXIII. De Levensreis. 2 „

298. De schilder en het Zigeunermeisje. 1 „

299. Uit gevaar gered. 1 „

300. Een Handwijzer aan den weg. 1 „

301. Bidden. 1 „

302. „Ik heb NU geen tijd.” 1 „

303. Ter eijder ure. 1 „

Wie lid van „F.” wenscht te worden, geve zich per briefkaart aan bij den heer
H. HOOFT Jz., te Eindhoven. De contributie is Een Gulden per jaar. Daarvoor ontvangt
men jaarlijks voor een gulden aan uitgaven van „F.”

Wollega, 3 Mei 1899.

J. TER BORG, Secr.

Van Amsterdam naar Pretoria.

ACHT MAANDEN IN ZUID-AFRIKA,

DOOR

J. A. WORMSER.

Mel 80 platen en portretten.

Ingenaaid f 1.90. — In fraaie stempelband f 2.50.

BOEKHANDEL

VOORHEEN

Amsterdam.

Pretoria.

HÖVEKER & WORMSER.

P. VAN ELJK,

Firma JOHANNES KRAMER & Co

DAM 15-17, AMSTERDAM.

Koopen en verkoopen EFFECTEN, diverse LOTEN en vreemde COUPONS
Wisselen Gouden, Zilveren MUNTEN en vreemde Banknoten. Sluiten PROLONGATIEN
en BELEENINGEN. Nemen gelden à DEPOSITO 1/2 pCt. onder prolongatiekoers. Bedragen
tot en met Duizend Gulden worden op vertoon terugbetaald.

Amsterdamsche Maatschappij van Levensverzekering.

Gestigd te AMSTERDAM, Keizersgracht 129.

Maatschappelijk Kapitaal: Een Miljoen Gulden.

Commissarissen: Mr. Th. HEEMSKERK, L. J. S. VAN KEMPEN, H. W. VAN MARLE, Mr. Mr.
A. F. DE SAVORNIN LOHMAN, J. E. N. Baron SCHIMMELPENNINCK VAN DER OYE.

Directeuren: H. J. VAN VULPEN en H. SERET.

De Maatschappij sluit alle soorten verzekeringen

KAPITAAL en LEEFRENTE tot elk bedrag.

Bij J. H. KOK, te Kampen, verscheen:

De Handelingen der Apostelen,

VERKLAARD DOOR

JOH. CALVIJN.

Opnieuw uit het Latijn vertaald,

door Ds. G. WIELENGA.

Deel I. — 465 pag. royal 8°.

Prijs slechts f 2.25 (gebonden f 2.70).

Deel II verschijnt nog einde dezes
jaars. De prijs wordt aldaar verhoogd.

„De uitgave is kortz en uiterst goedkoop.”

Dr. SIKKEL (Holl. Kerkbl.).

„De vertaling is zuiver.”

Dr. H. BAVINCK (Basijn).

„Leeraars, studenten en leden der ge-
meente, vinden hier een schat van uitstekende
verklaringen, zooals de enige Calvijn die geven
kan.”

Dr. J. H. DONNER (Chr. Weekbl.).

EXCELSIOR.

Geïllustreerd Tijdschrift voor Noerlands Volk,

ONDER REDACTIE VAN

A. J. HOOGENBIRK

en

J. A. WORMSER.

Prijs per jaargang (12 Krs. a 16 pagina's en 12 Krs.
a 8 pagina's) f 3.50.

INHOUD van het Nr. van 7 Mei 1899:

Het boek Job. — Een zondervinding.

De man met de wonderlijke boeken. — Wat
een Duitseher van Transvaal zegt. — Wiege-
liedje. — Ondertrouw in de lente. — Klondyke.
— Meester Bernard. — Uit het leven. —
Een genaante in een pantser.

Amsterdam.

Pretoria.

BOEKHANDEL

VOORHEEN

HÖVEKER & WORMSER.

Amsterdam.

Pretoria.

HÖVEKER & WORMSER.

Amsterdam.

Pretoria.

HÖVEKER & WORMSER.

Amsterdam.

Pretoria.

HÖVEKER & WORMSER.

Amsterdam.

Pretoria.

HÖVEKER & WORM